

Šta kažu o nama

Microsoft Encarta nije bez razloga najpopularnija i najprodavanija multimedijalna enciklopedija: na CD-ROM je stalo preko 26,000 članaka o raznim temama, 8,000 fotografija, stotina video sekvenci, osam časova govora i muzike, razne animacije... čak i jedna igra u kojoj, umesto refleksa, treba pokazati znanje. Među preko 670 megabajta podataka pronašli smo i dvestotinak kilobajta teksta o nama!

Dejan Ristanović

CD-ROM enciklopedije su svakako savršena prilika ne samo da demonstirate moć računara, već i da naprosto impresionirate posetioca: sedne, otuca šta mu padne na pamet kad ono... ima informacija o tome! Većina posetilaca je, pre ili kasnije (a obično pre) pitala "šta piše u Encarti o nama"? Piše zbilja puno toga!

Iz gotovo nepojmljivog obilja informacija koje Encarta nudi, bez obzira na veoma razvijene mehanizme za pretraživanje i indeksiranje, nije lako izdvojiti sve odrednice koje se odnose na jednu zemlju - neka pominjanja na neočekivanim mestima, čak i posle veoma temeljne pretrage, mogu da vam promaknu. Recimo, Srbija se pominje u poglavlju koje se bavi bronzanim dobom, zahvaljujući otkrićima u oblasti Rudna Glavna koja pokazuju da se bakar koristio u četvrtom veku pre Hrista. Ipak, većinu stvari koje su nas zanimalo pronašli smo u okviru odrednica *Yugoslavia, Serbia i Serbia and Montenegro*.

Odrednica *Yugoslavia* je najopširnija, i bavi se državom koja je postojala od 1918. do 1991. godine kada su je, kako se tamo kaže, "politički i etnički konflikti dezintegrirali". Autor teksta je detaljno opisao formiranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, uključujući tu i složene međusobne odnose velikih sila na Pariskoj konferenciji i izbore za Ustavotvornu Skupštinu, odnosno sukob federalista i unitarista. Zatim je usmerio pažnju na kraj dvadesetih godina,

odnosno na opis političkih sukoba koji su doveli do uvođenja Šestojanuarske diktature. Period od ubistva kralja Aleksandra do početka Drugog Svetskog rata je obrađen sasvim ukratko, dok je ratnim zbivanjima posvećena prilična pažnja. Opisuju se podela Jugoslavije, "srpski Četnici, predvođeni rojalistički raspoloženim generalom Dražom Mihajlovićem, koji su ratovali protiv Nemaca i marionetske države koja je osnovana na teritoriji Hrvatske", kao i "gerilske grupe koje je vodio Josip Broz Tito, hrvatski komunista". Ove dve struje su se, kako se kaže, oštro sukobile, i to ne samo po političkim pitanjima nego i po pitanjima ratne taktike.

Uspostavljanje Druge Jugoslavije opisano je pre kao pobjeda komunista nad ostalim snagama nego kao legalni čin. Slede opisi nacionalizacije, uvođenja zemljišnog maksimuma, ograničenja uticaja Katoličke crkve (?) i likvidiranja svih opozicionih grupa, odnosno uvođenje jednopartijskog sistema. Sukob za Informbiroom je predstavljen kao početak relativno samostalne spoljne politike Jugoslavije i njenog približavanja zapadu, dok "epizode" kao što je Goli otok nisu pomenute. Odrednica se dalje bavi poznatom posetom Nikite Hruščova Beogradu (1956), a zatim osnivanjem pokreta nesvrstanih, Prvom konferencijom u Beogradu, kao i odnosom Jugoslavije prema intervenciji SSSR-a u Čehoslovačkoj.

Hroničar nije bio posebno zainteresovan za kraj šezdesetih i sedamdesete godine, smatrajući očito da se u tom periodu nije dešavalo ništa spektakularno (sada tek znamo koliko je bio u pravu). Odmah je prešao na osamdesete godine i događaje posle Titove smrti: prvi nalet inflacije, sukobi na Kosovu, slobodni izbori u svim republikama, jačanje nacionalizma, poraz federalne armije u Sloveniji, dugotrajni rat u Hrvatskoj, priznanje otrepljenih republika, početak rata u Bosni... sve to je prikazano uglavnom faktografski, bez previše interpretacija i uz umereno ispoljavanje gledišta koja inače preovlađuju u svetskoj štampi. Na samom kraju opisuje se formiranje Savezne Republike Jugoslavije, 27. aprila 1992. godine, ali uz ogradu da međunarodna zajednica (osim Kine) nije priznala ovu državu, da ona nije član UN i da nije prihvaćeno njeno ime. Zato je SR Jugoslavija opisana pod odrednicom "Srbija i Crna Gora".

Srbija posle...

Odrednica o Srbiji i Crnoj Gori počinje uobičajenim geografskim podacima o površini, broju stanovnika, imenima okolnih zemalja (greškom nije pomenuto da se graničimo sa Italijom, doduše vodenom granicom) itd. Slede opisi prirodnih resursa (posebno se ističe bogatstvo bakrom i antimonom), klime i vegetacije.

Sledeće važno poglavlje bavi se populacijom: 62% Srba, 17% Albanaca, 5% Crnogoraca, 3% Mađara... Većina stanovništva, kako se kaže, živi u urbanim područjima: od velikih gradova pomenuti su Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Priština, Zrenjanin... Kaže se da je osnovno školovanje obavezno, da većina završava i srednju školu i a da je procenat pismenih oko 89%. Pominju se Univerziteti u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Prištini.

Kada se radi o ekonomiji, *Encarta '95* pomalo kasni: kaže se da je inflacija u Jugoslaviji strahovita, 20,190% mesečno, i da se taj podatak odnosi na kraj 1993. godine. Nacionalna valuta je, prema *Encarti*, novi dinar, a kurs je 747.40 dinara za jedan američki dolar (to je, izgleda, podatak iz marta 1993). Pominje se stopa nezaposlenosti od 40%, dok bruto nacionalni dohodak nije procenjen. Kao uzrok teškog stanja navode se ekonomske sankcije Saveta Bezbednosti UN i isključivanje Jugoslavije iz raznih međunarodnih foruma.

Encarta opisuje politički sistem SR Jugoslavije ne ulazeći u detalje; od političkih stranaka pominju se SPS (vodeća stranka), SRS i SPO koji je opisan kao najliberalnija stranka. Pravni i izborni sistem je takođe samo naznačen, dok se vojna snaga procenjuje na oko 135,000 vojnika.

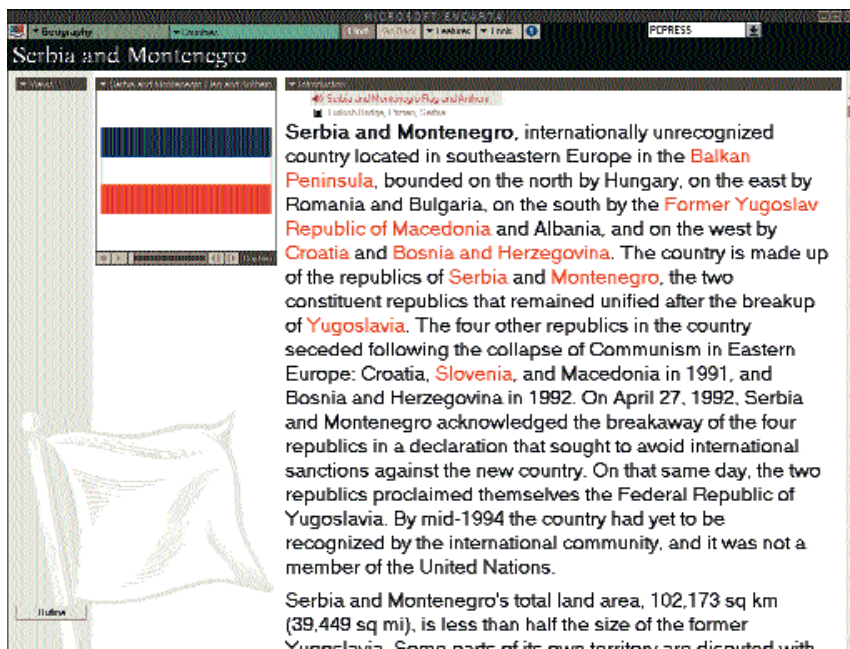
Segment koji se bavi istorijom je razmerno kratak, i uglavnom ponavlja tekst koji se odnosi na (bivšu) Jugoslaviju. Završava se julom 1994, ali se primećuje da su autori na tom mestu pribegli "ekstrapolaciji": kažu da su u julu 1994. bosanski Srbi odbili da potpišu mirovni plan, i da su kao rezultat Jugoslaviji uvedene dodatne ekonomske sankcije. Verovatno je u trenutku zaključenja podataka za *Encartu 95* (sudeći po ostalim odrednicama, to je bio jun ili jul prošle godine) izgledalo da će tako biti.

... i pre Jugoslavije

A malo starija istorija? Ne brinite, i ona je tu, ali pod odrednicama 'Srbija' i 'Crna Go-

ra'. Počinje sedmim vekom kada su se Srbi naselili u područjima zapadno od Morave, na teritoriji koja je bila deo Vizantijske imperije. Kaže se da ih je ujedinio Stefan Nemanja, koji je 1168. osnovao prvu srpsku kraljevinu (?). Slede podaci o Dušanovom carstvu, prodoru Turaka na Balkan i bitci na Kosovu 1389. godine. Hroničar preskače sledećih 345 godina turske okupacije (dobro je, mogao je napisati i 500) i opisuje Prvi srpski ustanak pod vođstvom Karađorđa, pobeđu a zatim poraz ustanika i ponovno uspostavljanje turske vlasti 1813. godine. Drugi srpski ustanak i osnivanje samostalne države pominje se kroz nekoliko rečenica, a onda hroničar prelazi na rivalitet između dinastija Karađorđević i Obrenović kome posvećuje solidnu pažnju. Naročito su ga zainteresovali događaji sa kraja prošlog i početka ovog veka, upravo oni koje gledamo u TV seriji "Kraj dinastije Obrenović". Detaljno su opisani politički sukobi stranaka i dinastija, zavera i atentat mada se, što je čudno, sama "Krnjaginja Draginja" ni jednom rečju ne pominje.

Period od 1903. do 1918. opisan je kao jedan od najslavnijih perioda srpske istorije: uspostavljanje demokratske države pod Petrom I Karađorđevićem, vlade koje je formirao Nikola Pašić, carinski rat sa Austrijom, aneksija Bosne, Balkanski ratovi koji su Srbiji doneli kako međunarodni ugled tako i nove teritorije, i najzad Prvi svetski rat. Hroničar, izgleda, nije posebno impresioniran udelom Srbije u Prvom svetskom ratu: činjenica da je Srbija više od godinu dana odoljevala Austriskim snagama i proterala ih sa svoje teritorije jedva da se pominje, a o proboju solunskog fronta i tri-

jumfalnom povratku u Srbiju nema ni jedne reči. Umesto toga, opisuju se delatnost Vlade u izbeglištvu na formiranje jugoslovenske države i sam čin nastanka Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Kultura

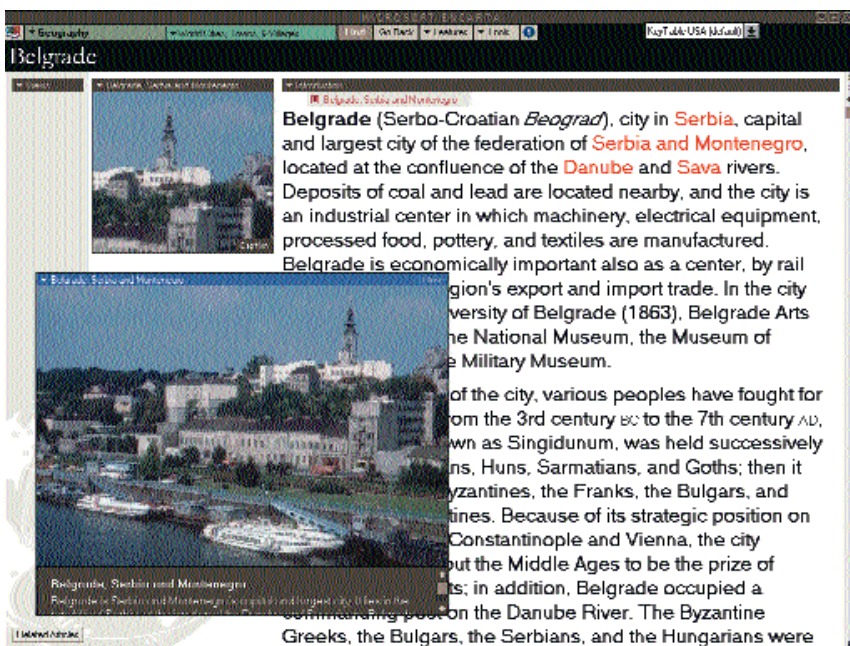
Solidan prostor posvećen je jugoslovenskim jezicima i kulturi. Za autore *Encarte* na ovim prostorima se govore tri jezika: srpskohrvatski, slovenački i makedonski. Pominju se manje razlike između srpskog i hrvatskog jezika, ali se naglašava da se oni zapravo smatraju jednim jezikom u dve varijante. Jezik je poprimio današnji oblik

u ranom XIX veku, na bazi dijalekata koji su se govorili u Hercegovini. Pominje se veoma značajna uloga Vuka Karadžića u formiranju književnog jezika i pisma i dela Dositeja Obradovića; kao kruna prošloga veka pominje se Petar Petrović Njegoš i njegov "Gorski vijenac". Među piscima iz ovoga veka pominju se Ivo Andrić (koji ima i posebnu odrednicu), Miloš Crnjanski, Mihailo Lalić, Dobrica Ćosić, Meša Selimović i Milovan Đilas, kao pisac disidentskih studija krajem pedesetih godina. Što se hrvatske književnosti tiče, hroničar se uglavnom bavi periodom renesanse i opisuje dela Marka Marulića, Marina Držića i Ivana Gundulića; iz kasnijeg perioda i Ljudevita Gaja, Ivana Mažuranića i Miroslava Krleža. Od Slovenaca, pominje se Primož Trubar i France Prešern.

Likovnoj i muzičkoj umetnosti posvećena je znatno manja pažnja: pominju se slikari Predrag Milosavljević i Petar Lubarda, kao i hrvatski vajar Ivan Meštrović koji je, kako se kaže, zasnovao mnoga svoja dela na biblijskim temama. Filmska umetnost zastupljena je u vidu dela Dušana Makavejeva, Slobodana Šijana i Emira Kusturice.

Multimedija na delu

Encarta je multimedijalna enciklopedija, pa se svakako očekuje da neki od priloga budu praćeni slikom i zvukom. I zaista, prostori bivše Jugoslavije praćeni su solidnom količinom priloga ovoga tipa. Odrednicu o SR Jugoslaviji prati njena mapa, zastava, himna "Hej Sloveni" (u instrumentalnoj verziji, kao sve ostale himne), slika karakteristične farme (?) u Crnoj Go-

ri, turski most u Prizrenu i pogled na Sabornu crkvu i Kalemegdan sa Save; ista slika prati i odrednicu o Beogradu. Što se muzike tiče, za predstavnika naše nacionalne muzike izabran je "Šampionski čoček" koji izvodi Jova Stojiljković Besir. Hrvatsku predstavljaju mapa, himna, slika atlanske obale, pogled na Stari grad (Zagreb) i jedno Meštrovićevo delo, Sloveniju zastava i himna kao i slika Triglava, dok je Bosna i Hercegovina ilustrovana mapom, zastavom (ali ne i himnom), slikom Sarajeva, popularnom muzikom ("Kalesijski zvuci"), slikom Srpske pravoslavne crkve u Sarajevu, slikom Mostara i slikom posledica ratnih razaranja. Data je i mapa Makedonije, slika Ohridskog jezera i ciganska muzika, "Staro makedonsko narodno oro" koje izvodi Pece Atanasovski.

Posebno zanimljiv segment *Encarte* je enciklopedija jezika - izborom jedno od stavki menija može da se čuje nekoliko zanimljivih fraza iz preko 60 svetskih jezika. Zastupljeni su, potpuno nezavisno jedan od drugog, srpski i hrvatski jezik. Što se našeg jezika tiče, može da se čuje pozdrav ("Zdravo"), karakteristično predstavljanje ("Moje ime je Gordana"), poslovice ("Gde čeljad nije besna, kuća nije tesna" - ima i tekst poslovice, napisan ćirilicom) i karakteristično brojanje od jedan do deset. Hrvatski je zastupljen pozdravom ("Kako si"), predstavljanjem ("Zovem se Asja"), poslovicom ("Tko rano rani, dvije sreće grabi") i, naravno, brojanjem. Vredi napomenuti da je tekstove očito snimila druga spikerka, tj. da se oseća razlika između srpskog i hrvatskog izgovora. Možda se samo kod onog "nije tesna" oseća malo američkog naglaska.

Ličnosti

Važan deo svake reference su slike značajnih ličnosti, a neke od tih ličnosti imaju i odrednice koje su upravo njima posvećene. Kada se radi o Jugoslaviji, autori *Encarte* su pokazali najviše interesovanja za političare: postoje odrednice koje se odnose na Slobodana Miloševića, Franju Tuđmana, Milana Kučana, Kiru Gligorova, Aliju Izetbegovića i Radovana Karadžića (Zoran Lilić je, koliko smo primetili, jedini šef države koji nema odrednicu niti se igde pominje), pri čemu su samo Milošević, Izetbegović i Karadžić "zaslužili" slike, i to u boji. Ovo i nije malo "odlikovanje", kada se zna da, recimo, uopšte ne postoji slika Džona Mejdžora, aktuelnog Premijera Velike Britanije, dok je Fransa Miteran, Predsednik Republike Francuske, dobio tek crno-belu fotografiju.

Što se teksta o Miloševiću tiče, bitno je drugačiji nego u prethodnom izdanju iste enciklopedije (*Encarta 94*). Prošle godine je *Encarta* pisala da je "Slobodan Milošević izvršio agresiju na druge jugoslovenske republike koje su proglasile nezavisnost, koristeći brutalnu silu da bi zauzeo što veću teritoriju u bivšim jugoslovenskim republikama..." dok je ove godine tekst znatno ublažen, tako da je "Milošević bio kritikovan zbog brutalnih dejstava pojedinih srpskih pobunjenika". Kritika je, u uobičajenom stilu američkog novinarstva, zamenjena pikanterijama iz ličnog i porodičnog života. Veći deo negativnih konotacija premešten je u tekst koji se bavi Radovanom Karadžićem, za koga se, recimo, kaže da "kao i mnogi došljaci sa planina, nije uspeo da se uklopi u nacionalno mešovitu sredinu kao što je Sarajevo što, po tumačenju nekih analitičara, objašnjava njegov ideo u namernom uništavanju Sarajeva i drugih urbanih zona od strane ruralnih Srba..." Odrednice koje se odnose na druge aktivne političare sa prostora bivše Jugoslavije nešto su kraće i nisu naročito zanimljive: uglavnom se svode na faktografiju i hronologiju događaja.

Vredi, naravno, pročitati i tekst o našim bivšim političarima: najkompletnije je opisan život Josipa Broz Tita (zanimljivo je da je odrednicu o njemu pisao Majkl Milenković, profesor sa Univerziteta u Severnoj Carolini, dok je većinu ostalih istorijskih referenci pisao *Dennison Rusinow*, profesor istorije na Univerzitetu u Pitsburgu; za kraće odrednice nije naveden autor), sa posebnim osvrtom na period 1948-1955. Odrednice imaju i Petar I, Aleksandar I i Peter II Karađorđević, dok se ostali pominju u tek-

stu koji se odnosi na istoriju Jugoslavije, Srbije i ostalih republika.

Što se tiče naših naučnika, postoji samo odrednica o Nikoli Tesli - sam tekst, premda relativno kratak, veoma visoko ocenjuje Teslin rad i pronalasku, ali će mnogi Srbi biti nezadovoljni što se Teslino nacionalno poreklo uopšte ne pominje; zapravo, tekst počinje sa "Tesla, Nikola (1856-1943), američki inženjer i pronalazač, jedan od pionira na polju elektrotehnike, rođen u Smiljanu, Hrvatska, stekao je obrazovanje na Politehničkoj školi u Gracu, Austrija i Univerzitetu u Pragu..." Treba, ipak, priznati da su se autori *Encarte* i na drugim mestima vodili sličnom logikom, pa su recimo za Moniku Seleš napisali: "Serbian-born professional tennis player, who achieved great success while still a teenager..."

Kada se sve sabere i oduzme, rekli bismo da je Jugoslavija u *Encarti* opsežno predstavljena - nade se poneka faktografska greška i poviše interpretacija sa kojima se mnogi možda neće složiti, ali je *Microsoft* (odnosno firma *Funk & Wagnall* iz čije je publikacije "The World Almanac and Book of Facts" većina opisanih tekstova licencirana) u celini zaslužio priznanje za detaljno obavljen posao. A što se nezadovoljnih tiče, i za njih postoji recept: sve primedbe na sa držaj *Encarte* i sugestije za sledeće izdanje treba slati elektronskom poštom na adresu: mswish@microsoft.com.

U sledećem broj "PC"-ja videćemo šta o nama kažu u drugoj popularnoj CD-ROM enciklopediji, *Grolier '95*. Planiramo da proučimo i druge slične enciklopedije, zaključno sa *Britanikom* koja je stekla slavu u papirnatom izdanju a sada na CD-ROM-ovima doživljava drugu mladost.